

CẢI CÁCH QUÂN ĐỘI CỦA ĐẢNG CỘNG SẢN TRUNG QUỐC TỪ NĂM 2012 ĐẾN NAY

Nguyễn Anh Chương

Trường Đại học Vinh

Ngày nhận bài 9/6/2020, ngày nhận đăng 9/9/2020

Tóm tắt: Kể từ Đại hội Đảng Cộng sản Trung Quốc lần thứ XVIII (11/2012), Trung Quốc thúc đẩy đường lối cải cách sâu sắc, toàn diện và hiện đại hóa quân đội hướng tới mục tiêu xây dựng “Chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc thời đại mới”. Xuất phát từ những nguyên nhân khác nhau, nước này đã đề ra mục tiêu chung, triển khai thực hiện nhiều biện pháp cải cách bộ máy tổ chức quân đội, tái cơ cấu các chiến khu, thành lập các quân chủng mới, tinh giảm lực lượng, tăng cường công tác phòng chống tham nhũng trong hệ thống quân đội... Trên cơ sở làm rõ một số nội dung, bài báo bước đầu đưa ra một số nhận xét về cải cách quân đội của Đảng Cộng sản Trung Quốc từ năm 2012 đến nay.

Từ khóa: Trung Quốc; cải cách; quân đội.

1. Nguyên nhân và mục tiêu cải cách quân đội của Trung Quốc

- Về nguyên nhân:

Việc Trung Quốc tiến hành cải cách quân đội trong những năm gần đây xuất phát từ nhiều nguyên nhân khác nhau. Báo cáo về một số vấn đề quan trọng đi sâu cải cách toàn diện được thông qua tại Hội nghị lần thứ 3 Ban Chấp hành Trung ương khóa XVIII Đảng Cộng sản Trung Quốc (11/2013) nhấn mạnh yêu cầu cải cách quân đội trong giai đoạn mới: Trước hết, tình hình quốc tế, khu vực có sự thay đổi đã ảnh hưởng đến “lợi ích cốt lõi” của Trung Quốc. Với vai trò quan trọng của mình, lực lượng quân đội và quốc phòng cần được điều chỉnh để phù hợp và đáp ứng các yêu cầu phát triển quốc gia trong bối cảnh mới. Thứ hai, sức mạnh quân sự của Trung Quốc so với các nước phát triển, nhất là so với các cường quốc châu Âu và Mỹ vẫn còn một khoảng cách khá lớn. Một số nước như Mỹ, Anh, Nga... không ngừng cải tổ, xây dựng lực lượng quân đội chuyên nghiệp, trong đó ưu tiên phát triển hải quân, không quân, tinh giảm bộ binh, sử dụng chiến thuật mới với công nghệ kỹ thuật hiện đại, từ đó thay đổi cơ bản phương thức tác chiến. Trong khi đó, Trung Quốc vẫn còn duy trì hệ thống quân đội theo mô hình của Liên Xô trước đây, chủ yếu sử dụng sức mạnh của các lực lượng lục quân tác chiến mặt đất với số lượng quân đông nhưng kém hiệu quả. Theo Trung Quốc, điều này đã ảnh hưởng đến an ninh quốc gia, vị thế và tiếng nói của Trung Quốc đối với các nước nói riêng, cộng đồng quốc tế nói chung. Thứ ba, Đảng Cộng sản Trung Quốc cho rằng, lực lượng quân đội không chỉ có nhiệm vụ giữ vững ổn định môi trường an ninh, chính trị trong nước, bảo vệ chủ quyền quốc gia, mà còn đóng vai trò duy trì vị thế của Trung Quốc ở trong khu vực và thế giới. Quân đội phải đáp ứng các yêu cầu về trình độ, tổ chức và các thông lệ quốc tế hiện hành. Thứ tư, Trung Quốc xây dựng lực lượng quân đội đủ mạnh với một nền quốc phòng hiện đại để có thể cạnh tranh ảnh hưởng chiến lược

với các nước lớn trong mục tiêu mở rộng phạm vi ảnh hưởng của mình. Đảng Cộng sản Trung Quốc còn nhấn mạnh, trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế, quân đội Trung Quốc cần phải có sức mạnh chiến đấu thực sự và được cộng đồng quốc tế thừa nhận là quân đội mang đẳng cấp thế giới (Ban Chấp hành Trung ương khóa XVIII Đảng Cộng sản Trung Quốc, 2013).

- Về mục tiêu chung:

Đại hội Đảng Cộng sản Trung Quốc lần thứ XVIII (11/2012) xác định việc thúc đẩy cải cách quân đội nhằm hướng tới các mục tiêu sau đây: (1) Xây dựng một lực lượng quân đội lớn mạnh đáp ứng yêu cầu và nhiệm vụ phát triển trong bối cảnh mới đã có nhiều thay đổi; (2) Động viên toàn quân và lực lượng ở các lĩnh vực kiên định lòng tin, thống nhất ý chí, tư tưởng và hành động, thực hiện toàn diện chiến lược cải cách quân đội lớn mạnh “mang đặc sắc Trung Quốc”; (3) Tăng cường sự lãnh đạo tuyệt đối của Đảng Cộng sản Trung Quốc đối với quân đội; (4) Nâng cao năng lực tác chiến, xây dựng quân đội tinh nhuệ, có thể giành ưu thế trong chiến tranh hiện đại, tương xứng với vị thế quốc tế và lợi ích an ninh, phát triển của Trung Quốc; (5) Xây dựng hệ thống chỉ huy theo chiều dọc gồm ba cấp: Quân ủy Trung ương - Bộ Tư lệnh tác chiến vùng (chiến khu, quân chủng) - Binh lính; (6) Xây dựng hệ thống quản lý thống nhất và có hiệu quả từ Quân ủy Trung ương đến các chiến khu, quân chủng và binh lính (Lý Kiến Quốc, 2017).

2. Một số nội dung cải cách quân đội của Trung Quốc

- Cải cách bộ máy tổ chức quân đội ở cấp trung ương:

Trung Quốc củng cố cơ quan Quân ủy Trung ương với cơ cấu gồm có chủ tịch, 2 phó chủ tịch và các ủy viên, khẳng định vai trò chỉ huy tối cao, toàn diện tuyệt đối của cơ quan này đối với hệ thống quân đội quốc gia. Các đơn vị trực thuộc Quân ủy Trung ương trước đây (Bộ Tổng Tham mưu, Tổng cục Chính trị, Tổng cục Hậu cần và Tổng cục Quân bị) được tái cơ cấu và sắp xếp lại thành 15 đơn vị do Quân ủy Trung ương trực tiếp quản lý, bao gồm: Văn phòng Quân ủy, Bộ tham mưu liên hợp, Cục công tác chính trị, Cục bảo đảm hậu cần, Cục phát triển trang bị, Cục quản lý và huấn luyện, Cục động viên quốc phòng, Ủy ban kiểm tra kỷ luật, Ủy ban chính trị và pháp luật, Ủy ban khoa học - kỹ thuật, Văn phòng quy hoạch chiến lược, Văn phòng cải cách và biên chế, Văn phòng hợp tác quân sự quốc tế, Cục kiểm toán và Tổng cục quản lý các cơ quan quân ủy. Việc thành lập các cơ quan này nhằm tăng cường tính độc lập, hiệu quả thực thi nhiệm vụ và quyền hạn của các bộ phận dưới sự lãnh đạo của Quân ủy Trung ương. Trong số các cơ quan này, Bộ tham mưu liên hợp đóng vai trò quan trọng nhất. Thông qua việc quản lý các chiến khu và quân chủng, cơ quan này có nhiệm vụ hoạch định chính sách, chỉ đạo tổ chức huấn luyện, trực tiếp chỉ huy tác chiến liên hợp và xây dựng lực lượng quân đội. Cùng với đó, Ủy ban kiểm tra kỷ luật có vai trò tổ chức thành lập, chỉ đạo hoạt động của các cơ quan giám sát, kiểm tra tại các cơ quan của quân ủy và các chiến khu trong cả nước; đẩy mạnh chiến dịch chống tham nhũng trong quân đội. Trung Quốc coi việc cải cách cơ quan Quân ủy Trung ương là bước đột phá căn bản trong kế hoạch cải cách thể chế lãnh đạo quân đội, nhằm tối ưu hóa vai trò, chức năng cũng như bảo đảm sự lãnh đạo tập trung thống nhất về mọi mặt của Quân ủy Trung ương và của Đảng Cộng sản Trung Quốc.

- Cơ cấu, bố trí lại các chiến khu:

Trung Quốc đã tiến hành giải thể 7 đại quân khu gồm: Bắc Kinh, Tế Nam, Thẩm Dương, Nam Kinh, Quảng Châu, Lan Châu và Thành Đô. Trên cơ sở đó thành lập 5 chiến khu: Chiến khu Đông, Chiến khu Bắc, Chiến khu Nam, Chiến khu Tây và Chiến khu Trung tâm. Trong các chiến khu này có Bộ tư lệnh liên hợp để chỉ huy tác chiến thống nhất đối với các lực lượng lục quân, hải quân, không quân, tên lửa, cảnh sát vũ trang, lực lượng dân quân... Mục tiêu của cải cách này là hạn chế tính chất độc lập và thực quyền của các lực lượng quân đội ở các địa phương; siết chặt quản lý và kiểm soát của Quân ủy Trung ương đối với các chiến khu; đảm bảo thể chế chỉ huy thống nhất từ trên xuống dưới; hạn chế việc quân đội tham gia làm kinh tế và tình trạng tham nhũng trong quân đội.

- Thành lập các quân chủng mới:

Ngoài việc giữ nguyên Quân chủng Hải quân và Quân chủng Không quân, tháng 12/2015, Trung Quốc thành lập 3 quân chủng mới đó là Quân chủng Lục quân (trên cơ sở lực lượng lục quân), Quân chủng Tên lửa (trên cơ sở lực lượng pháo binh) và Quân chủng chi viện chiến lược (trên cơ sở sáp nhập bộ đội thông tin và tác chiến điện tử). Theo đó, Quân chủng Lục quân là cơ sở để kiện toàn thể chế chỉ huy tác chiến liên hợp, phục vụ cho việc điều chỉnh chức năng của Quân ủy Trung ương. Quân chủng Tên lửa đảm bảo vị trí chiến lược, là nền tảng quan trọng đối với an ninh quốc gia, tăng cường năng lực ứng phó về các vấn đề của Trung Quốc. Quân chủng chi viện chiến lược được xem là sự phát triển năng lực tác chiến với tính chất hoàn toàn mới của quân đội Trung Quốc.

- Thành lập các quân đoàn và tinh giảm quân số:

Trung Quốc tổ chức rà soát, xây dựng đề án vị trí lực lượng quân đội trong cả nước với phương châm tinh gọn, hiệu quả, thống nhất tuyệt đối về tư tưởng chính trị, nhiệm vụ và năng lực phục vụ chiến đấu. Nước này đã điều chỉnh và thành lập mới 84 quân đoàn hỗn hợp trực thuộc các đơn vị do Quân ủy Trung ương quản lý. Đây là những bộ phận trọng yếu trong hệ thống quân đội do các sĩ quan cấp thiếu tướng, chuẩn đô đốc trở lên trực tiếp chỉ huy dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Trung Quốc.

Cùng với đó, lực lượng quân đội được cắt giảm khoảng 300.000 người trong tổng số 2,3 triệu người (chủ yếu là lực lượng phi tác chiến), đồng thời bổ sung thêm quân số cho các đơn vị tham gia chiến đấu trực tiếp, trong đó chủ yếu là lực lượng hải quân và không quân. Trung Quốc đặt mục tiêu sẽ hoàn thành cải cách hệ thống lãnh đạo và quản lý quân đội, hệ thống chiến khu liên hợp vào cuối năm 2020 (Lý Kiến Quốc, 2017).

- Tăng cường phòng chống tham nhũng trong quân đội:

Với chiến dịch “đả hổ diệt ruồi”, Đảng Cộng sản Trung Quốc đã thực hiện chính sách “ng nghiêm trị” trong Đảng, “ưu hóa” trong xây dựng tổ chức, “làm sớm, làm từ nhỏ” trong xây dựng tác phong, lề lối làm việc, “không khoan nhượng” trong phòng chống tham nhũng. Với các chính sách đó, Trung Quốc đã tiến hành các cuộc thanh lọc đội ngũ quân đội. Từ năm 2012 đến nay, nhiều quan chức cấp cao và sĩ quan trong quân đội của Trung Quốc đã bị bắt và khởi tố, trong đó có những người từng giữ các chức vụ quan trọng trong hệ thống quân đội như: Từ Tài Hậu (Thượng tướng, Phó Chủ tịch Quân ủy Trung ương), Quách Bá Hùng (Thượng tướng, Phó Chủ tịch Ủy ban Quân sự Trung ương)... (Nguyễn Anh Chương, 2017).

Nhìn chung, trong giai đoạn từ sau Đại hội XVIII (2012) đến trước Đại hội XIX (2017), Trung Quốc đã đẩy mạnh cải cách quân đội với nhiều đột phá lớn. Thông qua tái cơ cấu tổ chức bộ máy và hệ thống lực lượng của quân đội, Trung Quốc từng bước hình thành hệ thống quân sự từ trung ương đến địa phương với nhiều thay đổi. Trong đó, Quân uỷ Trung ương lãnh đạo toàn diện, các chiến khu phụ trách tác chiến, các lực lượng quân chủng phụ trách xây dựng lực lượng.

Văn kiện Đại hội Đảng Cộng sản Trung Quốc lần thứ XIX (10/2017) tiếp tục khẳng định việc cải cách quân đội và hiện đại hóa nền quốc phòng đang ở trong giai đoạn khởi đầu và cần phải tiếp tục thực hiện toàn diện, triệt để hơn. Trong đó, Đảng Cộng sản Trung Quốc xác định một số nhiệm vụ trọng tâm sau đây: (1) Xây dựng lực lượng lục quân, hải quân, không quân, tên lửa và lực lượng chi viện chiến lược lớn mạnh, thích ứng với xu thế phát triển quân sự của thế giới; xây dựng hệ thống tác chiến hiện đại, các cơ quan chỉ huy tác chiến liên hợp hiệu quả, thực hiện cơ giới hoá, tin học hóa và năng lực chiến lược của quân đội; hoàn thiện hệ thống lý luận quân sự, phương thức tổ chức, trang thiết bị quân sự. (2) Tăng cường xây dựng đảng trong quân đội, công tác quản lý quân đội nghiêm minh toàn diện, nâng cao tính “pháp trị hóa” trong xây dựng quốc phòng; hoàn thiện thể chế quân sự “mang đặc sắc Trung Quốc”. (3) Đào tạo lực lượng quân nhân có đạo đức, bản lĩnh, giữ vững tính chất, tôn chỉ của quân đội; thực hiện các chính sách, chế độ đãi ngộ trong quân đội. (4) Xây dựng chiến lược quân sự tổng thể trong lĩnh vực an ninh truyền thống và an ninh phi truyền thống; phát triển lực lượng tác chiến, triển khai huấn luyện quân sự; nâng cao năng lực tác chiến liên hợp, tác chiến toàn khu vực theo hệ thống công nghệ thông tin hiện đại. (5) Tiếp tục phát triển kinh tế - xã hội gắn với xây dựng nền quốc phòng, quân đội vững mạnh; triển khai các dự án công nghiệp quốc phòng - an ninh quan trọng; phát triển, áp dụng trình độ khoa học - công nghệ trong các lĩnh vực của quân đội. (6) Hoàn thiện hệ thống động viên quốc phòng, xây dựng các hệ thống phòng thủ chiến lược hiện đại; phát huy vai trò của các cơ quan quản lý, bảo vệ quyền lợi của quân nhân (Tập Cận Bình, 2017).

3. Một số nhận xét

Từ việc tìm hiểu nguyên nhân, mục tiêu, nội dung cải cách quân đội của Trung Quốc giai đoạn từ năm 2012 đến nay, bước đầu chúng tôi có một số nhận xét sau:

Một là, việc Trung Quốc tiến hành cải cách quân đội trong những năm qua không phải là vấn đề mới trong lịch sử phát triển quân đội của nước này. Cải cách quân đội của Trung Quốc xuất phát từ nhiều nguyên nhân khác nhau, trong đó chủ yếu nhằm đáp ứng yêu cầu phát triển nội tại và những tính toán chiến lược đối ngoại của Trung Quốc. Kể từ sau cải cách mở cửa (1978), Trung Quốc đã tiến hành cải cách quân đội với các nội dung, mức độ khác nhau, điển hình là lần cải cách vào đầu những năm 90 của thế kỷ XX. Tuy nhiên, khác với trước đó, cải cách lần này được xem là toàn diện, căn bản nhất, có những thay đổi lớn trong lịch sử hơn 90 năm tồn tại của lực lượng quân đội Trung Quốc (thành lập năm 1927). Sự khác biệt lớn nhất đó là từng bước xóa bỏ hệ thống quân đội theo mô hình cũ trước đây để thiết lập nền quốc phòng theo hướng chuyên nghiệp, coi trọng chất lượng, áp dụng phương thức tác chiến hiện đại và chiến thuật mới. Thông qua cải cách, Trung Quốc tiếp tục khẳng định sự lãnh đạo tuyệt đối, toàn diện của Đảng Cộng sản Trung Quốc đối với lực lượng quân đội.

Hai là, cải cách quân đội được xem là một trong những nội dung trọng yếu phục vụ sự phát triển của Trung Quốc trong giai đoạn hiện nay. Đại hội Đảng Cộng sản Trung Quốc lần thứ XIX (10/2017) đã bổ sung phương hướng xây dựng “Chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc thời đại mới” vào Điều lệ Đảng của nước này. Trong đó, nội dung chủ yếu đề cập đến mục tiêu, nhiệm vụ, bố cục tổng thể, bố cục chiến lược, phương hướng, các điều kiện bên ngoài đảm bảo sự phát triển của Trung Quốc. Để hiện thực hóa mục tiêu này, Trung Quốc tiến hành cải cách mạnh mẽ, toàn diện đối với quân đội, biến quân đội thành lực lượng nền tảng cho quá trình thực hiện mục tiêu lâu dài của mình.

Ba là, sau hơn 40 năm tiến hành cải cách mở cửa (bắt đầu từ năm 1978) với nhiều thành tựu đạt được, Trung Quốc đang trong quá trình “trỗi dậy mạnh mẽ” với mục tiêu trở thành cường quốc về kinh tế, khoa học - công nghệ, quốc phòng... Từ cuối năm 2008 và năm 2010, nước này đã lần lượt vượt Đức và Nhật Bản để trở thành nền kinh tế có tổng sản phẩm quốc nội (GDP) lớn thứ 2 thế giới sau Mỹ. Mặc dù tình hình trong nước và quan hệ đối ngoại của Trung Quốc gặp không ít khó khăn, thách thức nhưng kết quả đó vẫn được duy trì cho đến hiện tại. Những năm trở lại đây, các nhà lãnh đạo Trung Quốc đã bắt đầu có sự thay đổi về nhận thức, quan điểm và thực hiện các chiến lược mới của mình. Trung Quốc từng bước từ bỏ phương châm “ẩn mình quan sát”, “chờ thời” trước đây, đẩy mạnh triển khai các chính sách đối nội và đối ngoại nhằm “trỗi dậy” thực hiện cái gọi là “Giấc mơ phục hưng dân tộc Trung Hoa”, từng bước xác lập “thân phận nước lớn” (Nguyễn Anh Chương, *Trung Quốc trong một số khuôn khổ hợp tác ASEAN*, 2016). Bên cạnh sử dụng tối đa chiến lược “sức mạnh mềm” về kinh tế (viện trợ, đầu tư, cho vay ưu đãi...) và chính sách ngoại giao văn hóa với nhiều quốc gia, khu vực khác nhau, Trung Quốc đã từng bước tăng cường sự hiện diện của quân đội trong nhiều sự kiện quốc tế. Việc cải cách, hiện đại hóa nền quốc phòng và lực lượng quân đội trong nước của Trung Quốc không nằm ngoài mục tiêu mà nước này đang theo đuổi đó là có thể cạnh tranh chiến lược với các nước lớn trong xử lý các vấn đề khu vực và quốc tế.

Bốn là, xét dưới nhiều góc độ khác nhau, quá trình tiến hành cải cách quân đội của Trung Quốc trong những năm gần đây đã và đang ảnh hưởng tiêu cực đối với một số vấn đề của khu vực và thế giới; đồng thời ảnh hưởng đến quan hệ giữa nước này với một số quốc gia khác. Thực tế cho thấy, việc Trung Quốc đơn phương đưa ra tuyên bố phi pháp về chủ quyền, triển khai xây dựng lực lượng, đầu tư trang thiết bị quân sự hiện đại ở khu vực Biển Đông bất chấp sự lên án mạnh mẽ của các nước và cộng đồng quốc tế đã ảnh hưởng đến môi trường hòa bình, ổn định khu vực. Những hành động này không những đi ngược lại cam kết trong “lời lẽ ngoại giao” của Trung Quốc cam kết với các nước, mà còn vi phạm nghiêm trọng Công ước của Liên hợp quốc về Luật Biển năm 1982, Tuyên bố về ứng xử của các bên ở Biển Đông (Nguyễn Anh Chương, *Một số vấn đề về cải cách, mở cửa của Trung Quốc*, 2016).

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

Ban Chấp hành Trung ương khoa XVIII Đảng Cộng sản Trung Quốc (2013). *Báo cáo của Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Trung Quốc về một số vấn đề quan trọng đi sâu cải cách toàn diện* tại Hội nghị lần thứ 3 Ban Chấp hành Trung ương khóa XVIII Đảng Cộng sản Trung Quốc. Nhân dân Nhật báo, số ra thứ 7, ngày 9/11/2013, <http://www.people.com.cn> (truy cập ngày 15/9/2018).

- Tập Cận Bình (2017). *Quyết thắng trong xây dựng xã hội khá giả toàn diện, giành thắng lợi vĩ đại của CNXH đặc sắc Trung Quốc thời đại mới*” (Báo cáo tại Đại hội Đảng Cộng sản Trung Quốc lần thứ XIX, ngày 18/10/2017). Bắc Kinh: NXB Nhân dân.
- Nguyễn Anh Chương (2016). *Một số vấn đề về cải cách, mở cửa của Trung Quốc*. NXB Đại học Vinh.
- Nguyễn Anh Chương (2017). Luật Dân sự và vấn đề chống tham nhũng của Trung Quốc hiện nay. *Tạp chí Nghiên cứu Trung Quốc*, số 11(195).
- Nguyễn Anh Chương (2016). Trung Quốc trong một số khuôn khổ hợp tác ASEAN. *Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á*, số 1(190).
- Lý Kiến Quốc (2017). Một số nội dung chủ yếu về cải cách quân đội của Trung Quốc. *Tạp chí Lý luận và Thực tiễn*, số 10 (tiếng Trung).

SUMMARY

MILITARY REFORM OF THE CHINESE COMMUNIST PARTY FROM 2012 TO NOW

Since the 18th National Congress of the Chinese Communist Party (November 2012), China has been strengthening deep and comprehensive reforms; modernizing the army aiming at building “Socialism with Chinese characteristics in the modern time”. Relied on different causes, this nation set a common goal, implemented many measures to reform the army’s organizational apparatus, to restructure the military bases, to establish new armed services, to improve military force, to strengthen anti-corruption activities in the military system... Based on the clarification of some contents of the Chinese Communist Party's military reform from 2012 to the present, the article initially provides some observations.

Keywords: China; reform; army.